

TRINAEST BROJEVA BANJOLUČKOG SOCIJALISTIČKOG

LISTA »NARODNI GLAS«¹⁾

U toku 1919. i 1920. godine organizovani radnički pokret u Jugoslaviji predstavljao je značajnu snagu i bio u stalnom usponu. Vidan izraz te činjenice predstavljaju, uz ostalo, i mnogi obnovljeni i pokrenuti partijski listovi i časopisi koji su izlazili u nizu mjesta naše zemlje: u Zagrebu, Splitu, Osijeku, Virovitici, Slavonskoj Požegi, Beogradu, Skoplju, Kragujevcu i dr. Po odobrenju Centralnog partijskog vijeća Socijalističke radničke partije (komunista) u Banjoj Luci pokrenut je list »Narodni Glas«. To je tada po redu bio trinaesti list Socijalističke radničke partije Jugoslavije. List je izlazio samo nekoliko mjeseci, odnosno od 10. aprila do 24. jula 1920. godine. Ukupno je izašlo trinaest brojeva. List je štampan ćirilicom i latinicom, a izlazio je jedanput nedjeljno.²⁾

Namjena lista i njegovi zadaci precizirani su u uvodnom članku prvog broja pod naslovom »Seljacima i radnicima«. Prvi zadatak lista jeste razvijanje socijalističke agitacije na selu, on je namijenjen »potrebama našeg partijskog i sindikalnog pokreta u Bosanskoj Krajini«.

Određenija fizionomija i orijentacija lista vidi se i iz napomene redakcije da »nacionalno oslobođenje treba upotpuniti ekonomskim i socijalnim oslobođenjem«.

Naglašena orijentacija lista prema selu rezultat je uopšte povećanog interesovanja Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) za probleme sela. Ona je, naročito od 1920. godine, počela uvidati da se ozbiljniji uspjesi radničkog pokreta u Jugoslaviji ne mogu ostvariti bez čvršćeg povezivanja sa masama radnog seljaštva. To je rezultat i jedne trezvene ocjene stanja u Bosanskoj Krajini u kojoj je preovladavalo siromašno seljaštvo. Pa i najveći grad Bosanske Krajine Banja Luka nema u ovo vrijeme više od 14.000 stanovnika i u njemu radnike u najvećem broju predstavljaju siromašne zanatlije. Stoga »Narodni Glas« s pravom ističe da mu je najvažniji zadatak razvijanje svijesti siromašnih seljaka o njihovom zajedničkom klasnom interesu sa radnicima i ostalom sirotinjom iz varoši i o potrebi njihove stalne zajedničke borbe.

¹⁾ Svi brojevi lista »Narodni Glas« čuvaju se u Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu. Za mjesni odbor SRPJ (k) vlasnik i odgovorni urednik lista bio je Dušan Spasojević, a urednik Jakov Lastrić.

²⁾ U toku 1920. godine u B. Luci su izlazili i ovi listovi: »Država« (Kasnije »Narodna jedinstvena država«. Počeo izlaziti 1918. god. U početku bio političko-informativni list, pa organ Demokratske stranke u BiH i najzad organ Samostalne stranke BiH. Izlazio nedjeljno jedanput); »Glasnik banjalučke biskupije«. (Službeni list biskupije u B. Luci. Počeo izlaziti 1918. g. U početku izlazio jedanput, a poslije dvaput godišnje); »Glasnik odbora za organizaciju Narodne radikalne stranke«. (Počeo izlaziti 1919. god. Izlazio od 14. jula 1919. g. redovno jedanput nedjeljno); »Novi život« (organ Hrvatske narodne zajednice. Počeo izlaziti 1919. Izlazio jedanput nedjeljno); »Putokaz« (Izdavač: Sirotište »Marije Zvijezde« u B. Luci. U toku 1920. god. izlazio jedanput mjesečno). (Podaci iz djela Dorda Pejanovića: Bibliografija štampe Bosne i Hercegovine 1850—1941. g.).

List je imao svoje stalne rubrike: Politički pregled, Dnevna hronika, Iz Partije i Sindikalni pregled. Najveći broj članaka je nepotpisan. Nekoliko članaka izrazito teoretske prirode preštampano je iz beogradskih Radničkih novina. Čitaoci su redovno informisani o događajima iz međunarodne politike, ali ipak znatno više iz međunarodnog radničkog pokreta.

Iz broja u broj razmatrana je situacija u Sovjetskoj Rusiji koja je u to vrijeme zadavala posljednje udarce intervencionistima i vodila grčevitu borbu protiv ekonomske blokade. »Narodni Glas« je u više navrata osudio stav jugoslavenske vlade koja ne samo da nije uspostavila veze sa Sovjetskom Rusijom već je otvorila široka vrata ruskim izbjeglicama — grofovima i bankarima.³⁾ U člancima pod naslovom »Sklopajte mir sa Sovjetskom Rusijom«, list, kao i ostala socijalistička štampa u Jugoslaviji, traži da se zvanično prizna sovjetska vlada i obnove diplomatski odnosi, da se odmah prekinu sve veze sa ruskim reacionarima i ukine rusko poslanstvo u Beogradu te da se omogući razmjena posjeta radničkih predstavnika Jugoslavije i Rusije (»Narodni Glas«, br. 1. i 6). Netačnim vijestima buržoaske štampe o stanju u Rusiji »Narodni Glas« suprotstavlja dosta objektivno obavještenje čitaocu o najznačajnijim ekonomskim i političkim promjenama u ovoj zemlji. Tako je u članku »Ekonomsko stanje u Rusiji« (»Narodni Glas« od 1. maja 1920. g.) ukazano na najznačajnije promjene u oblasti ekonomike, na nacionalizaciju industrije, agrarne promjene na selu i ogromne napore Sovjetske Rusije da, odolijevajući pritisku evropske reakcije, riješi goruća pitanja ekonomskog života.

Čitaoci su takođe obaviješteni o revolucionarnim događajima u Njemačkoj, velikim štrajkovima poljoprivrednih radnika u Italiji, o uspjehu bugarskih komunista na izborima, o proslavi pedesetogodišnjice života V. I. Lenjina i o tome da su o Lenjinu tom prilikom govorili Buharin, Radek, Rjazanov i Kalinjin.

Naročitu pažnju list je posvetio događajima u susjednoj Mađarskoj, gdje je bjesnio teror diktatora Hortija. Prema podacima koje je list naveo, oko 50.000 ljudi bilo je zatvoreno, a 5.000 osuđeno na smrt.

Proteste širom svijeta Hortijeva vlada nije uvažavala. I »Narodni Glas« priključio se akciji jugoslovenske socijalističke štampe i uputio apel radnicima da se solidarišu sa odlukama Internacionalnog saveza sindikata o bojkotu Mađarske koji je počeo 20. juna kao efikasna mjera pritiska kako bi se obustavio teror. Trebalo je onemogućiti upućivanje vagona sa robom kao i slanje telegrama i pisama u Mađarsku.

List je znatno više pažnje posvetio događajima u zemlji, posebno radničkom pokretu i položaju sela.

U skladu sa istaknutim intencijama redakcije lista o potrebi socijalističke agitacije na selu »Narodni Glas« je od svog prvog do sedmog broja objavljivao u nastavcima članke pod naslovom »Selo i komunizam« — pisma jednog komunista.⁴⁾ Potreba da se seljaci i radnici bolje upoznaju izražena je jednostavnim riječima: »Trebalo da se upoznamo jer zajednički patimo. Potrebno je seljaci da znate ko smo mi komunisti i šta hoćemo. Potrebno je da znate zašto vas pozivamo u zajedničku borbu jer su kod vas dolazile i agitovale i druge partije i vi ste postali sumnjalice. To nije ni čudo. Usrećitelji iz varoši prevarili su vas. Oni vas opet posjećuju, tapšu po ramenu da bi im dali glas. Mi ćemo vam reći zašto vas mi ne možemo i ne smijemo varati ako nećemo da prevarimo sami sebe.« (isto, br. 1 od 10. aprila 1920.). Na popularan način seljacima je objašnjeno šta određuje karakter jednog društvenog sistema, kakvi su zadaci buržoaskih partija, a kakvi opet komunističke partije. U prvomajskom broju na istu temu list piše: »Zajedno u patnjama radnici varošice i sela moraju biti zajedno u borbi. Razdijeljeni oni su plen buržoazije koja ih razdvaja da njima lakše vlada. Ujedinjeni oni su sila kojoj niko odoliti ne može. Robovi varoši i sela ujedinite se!«

³⁾ »Narodni Glas« od 29. maja 1920. g., br. 8, između ostalog piše: »Svaki dan sve veći broj izbjeglica iz Rusije doseljava u B. Luku. To su sve bivši velikoposjednici, grofovi i kontrarevolucionarni oficiri, a ne predstavnici naroda.«

⁴⁾ Objavljeni članci preštampani su iz brošure koju je pod istim naslovom napisao Živko Jovanović. (Štampano 1920. god. u izdanju Socijalističke izdavačke knjižare »Tucović«).

Kada je Austro-Ugarska monarhija propala, seljaci su sami počeli rješavati agrarno pitanje. Oni su jednostavno zadržali zemlju u svojim rukama, a begovima su prestali plaćati obavezne dažbine. Bilo je potrebno da buržoazija te promjene ozakoni. Međutim, ona je oklijevala i odugovlačila rješavanje agrarnog pitanja, istovremeno se time koristeći u svojim partijsko-političkim kalkulacijama. Bilo je očigledno da buržoazija koketuje sa begovima i uopšte, veleposjednicima. U nizu članaka («Tragedija Davida Štrpca», «Opet o agrarnom pitanju», «Mrtvi se dižu») »Narodni Glas« je ukazivao na dvoličan stav buržoazije u tom pitanju. U Bosni i Hercegovini organizovane su skupštine begova putem kojih se vršio određen pritisak na vladu. Tako je i u Banjoj Luci 28. maja 1920. g. organizovana skupština begova na kojoj su oni opravdavali potrebu očuvanja svojih zemljišnih posjeda činjenicom da su i u Hrvatskoj očuvani posjedi grofova i crkve. Begovi su nastojali da za svoju politiku dobiju podršku svih muslimana pošto je, navodno, njihov interes isto što i muslimanski interes. »Narodni Glas« upozoravao je siromašne muslimane da »ne smiju na svojim leđima podizati te mrtvace«. List navodi statističke podatke iz 1910. god. prema kojima ima 633 pravoslavnih, 267 katoličkih i 26 ostalih (Jevreja) veleposjednika sa kmetovima. Među kmetovima su 3653 starješine muslimanskih porodica, a ima i 2681 starješina muslimanskih porodica koji su napola kmetovi, a napola slobodni ljudi. Muslimani, prema tome, nisu homogena socijalna skupina i siromašni muslimani ne smiju biti zavedeni demagoškom politikom begova.

»Narodni Glas« registruje potanko i dokumentovano organizovane akcije radničke klase Jugoslavije i u vezi s tim događaje u Bosanskoj Krajini i Banjoj Luci. Kada je vlada stavila van snage »Protokol sporazuma« koji je sklopljen između Ministarstva saobraćaja i Saveza transportnih radnika i službenika Jugoslavije i počela primjenjivati »Privremeni pravilnik« kojim su poništene mnoge odredbe ranijeg »Protokola«, prije svega pravo na ograničeno radno vrijeme, i smanjene radničke zarade za 200—400 kruna, otpočeo je veliki štrajk jugoslovenskih željezničara. Tada je režim pribjegao još drastičnijim mjerama. Svi željezničari koji su navršili dvadeset jednu godinu života pozvani su na dvomjesečnu vojnu službu. Na taj način štrajk je trebalo onemogućiti u samom početku.

»Narodni Glas« redovno je obavještavao čitaoce o svim pojedinostima štrajka i o njegovom konačnom ishodu. List je stalno pružao podršku štrajkačima i u broju 3 pisao: »Pravo štrajka jeste jedan od najvažnijih postulata koga su radnici izvojevali pod bivšim krvavim režimima. Kao god što smo se borili protiv starih krvavih režima, borićemo se i protiv današnjeg nasilnog režima. Pravo štrajka ne damo!«

Kada je Ministarstvo za socijalnu politiku otpočelo akciju protiv ograničavanja radnog vremena i u tome imalo naročitu podršku sitnih zanatlija, »Narodni Glas« u napisu »Čuvajmo osmosatni radni dan« iznosi istorijat borbe radničke klase za ograničavanje radnog vremena, ističe da je neosnovan zahtjev da se to tobože radi u interesu podizanja proizvodnje i to posebno zanatske, jer obnovu zemlje i podizanje privrede mogu ostvariti krupna industrija i moderni način proizvodnje. (Isto, broj 5). Organizovana borba za očuvanje osmosatnog radnog vremena manifestovana je i u Banjoj Luci 18. jula skupštinom 1200 radnika na kojoj su govorili Sima Marković, sekretar Centralnog partijskog vijeća, i Panto Krekić, član mjesne partijske uprave. Tom prilikom donesena je rezolucija u kojoj se konstatuje pogoršavanje položaja radnika: »Ministarstvo za socijalnu politiku radi na povećanju radnoga dana od 8 na 9 i 10 časova. To je rezultat težnje za povećanjem eksploatacije, za povećanjem viška vrijednosti, za duhovnim i političkim upropašćavanjem radnika« (isto, broj 13).

U dnevnoj hronici lista objavljene su brojne pojedinosti o uslovima života i rada radnika u preduzećima u Banjoj Luci i Bosanskoj Krajini. Dopisnici lista bili su dobro informisani. U svojim, na neposredan način pisanim i dokumentovanim priložima oni su upirali prstom na život onog dijela društva koji nije mogao izazvati pažnju buržoaske štampe. Tako u jednom dopisu o položaju šumskih radnika u Maslovarama čitamo: »Radnici spavaju po naslagama drveta. Mjesečno zarađuju od 200—400 kruna. Preduzetnici u isto vrijeme zarađuju 11.000 kruna« (isto, br. 1).

Posebno je bio težak život rudara. U Lješljanima kod Dobrljina nalazio se jedan privatni rudnik u kome je radilo 200—250 radnika. Većinom su to bili seljaci. Dnevno su radili 16 sati. Stanovali su u razlupanim barakama (isto, broj 2).

U nekoliko brojeva lista opisani su uslovi rada u rudniku »Lauš« u Banjoj Luci. U rudniku je radilo 200—300 radnika. Rudnik nije imao ventilaciju ni kupatila. Inventar je bio u lošem stanju. Radnici su spavali u razvalinama bez patosa. Na posao su išli polubosi i polugoli. Na nekoliko mjesta u rudniku je gorjela vatra i opaljivala grede. Rudnik nije imao ni ručne pumpe za gašenje požara (isto, br. 8).

Iako je najveći dio budžetskih sredstava planiran za potrebe vojske, ipak su vojne vlasti u Banjoj Luci u jeku najveće građevinske sezone izvršile mobilizaciju građevinskih radnika za izgradnju kasarne. Ovaj postupak »Narodni Glas« najoštrije je osudio i ocijenio kao najobičniji kuluk: »Radnička klasa ne može se pomiriti sa besplatnim radom i crkavanjem njihovih porodica. Tražimo da se obustave ti postupci od Ministarstva vojske, Ministarstva za socijalnu politiku i Ministarstva za trgovinu i industriju« (isto, br. 9 i 11).

Dnevna hronika bilježila je i komunalne propuste u Banjoj Luci upućujući povodom toga oštre riječi na račun gradskih vlasti. Konstatujući da su ulice nečiste, naročito tzv. Velika pijaca, da je bolnica zapuštena, a grad neosvijetljen, list istovremeno primjećuje da »gradski oci« umjesto da rješavaju ova pojedina pitanja, raspravljaju da li će se akti pisati ćirilicom ili latinicom i na taj način samo raspiruju šovinizam. U rješavanju tog pitanja odnosi među odbornicima toliko su se zaoštrili da je veći broj skupa sa načelnikom predao mandate i tražio da policija postavi svog komesara koji će upravljati opštinom. List o tome daje ovaj komentar: »Koliko bruke! Opštinska samouprava jeste jedan od glavnih postulata demokratije, a u B. Luci umjesto borbe za njeno proširenje traži se policijska uprava. I to se baš dešava kada su opštinski radnici podnijeli zahtjev za povišenje plata« (isto, broj 11).

Kada je načelstvo okruga donijelo odluku o zabrani točenja alkohola prilikom održavanja zborova, kako bi se na taj način spriječile tuče, »Narodni Glas« pozdravlja ovu odluku, ali u svom radikalizmu primjećuje da »treba uopšte zabraniti točenje alkohola jer slabi fizički i moralno narod...« (isto, br. 11).

U vijestima iz Ljubije list kritikuje akciju tamošnjeg učitelja koji među radnicima agituje da se upisuju u katoličko klerikalno društvo »Napredak«. Korisnije je, piše list, da »učo održava alfabetske tečajeve jer oko 90% ne zna čitati. Sva buržoaska društva žele da nas pocijepaju na katolike, pravoslavne i muslimane, a jedino u našim sindikalnim i partijskim organizacijama mi radnici smo složni i jedinstveni« (isto broj 13).

U nekoliko brojeva »Narodnog Glasa« čitalac se može obavijestiti kako je u Banjoj Luci organizovan i proslavljen međunarodni radnički praznik. U pozivu radnicima da organizovano proslave Prvi maj list je napisao: »Na vama je da ni jedan ne izostanete na Prvog maja van proleterskih borbenih redova. U subotu Prvog maja neka se ni jedan odžak ne dimi, ni jedan nakovanj ne lupa ni jedna igla ne šije. Obustavite sve poslove na poljima, po fabrikama i po radionicama. Pohrlite svi na skupštinu i demonstracije jer je to vaš dan slobode« (isto, broj 3). Postojala je opravdana bojazan da vlasti ne zabrane proslavu Dana proleterske solidarnosti, tim prije što je i 1919. godine zabranjena proslava. Uz to pronosile su se vijesti — i to je bio svojevrsan pritisak na vlasti — da će radnici Prvog maja podići revoluciju i sl. U svečanom prvomajskom broju »Narodni Glas« sa crvenim uokvirenim naslovom objavio je radosnu vijest: »Proslava Prvog maja nije zabranjena. Skupština i teferić biće u Šipsovoj bašci a ne u Boriku.« U listu od 8. maja opisan je tok uspješno organizovane proslave. U svečanoj povorci kroz grad išlo je 2.000 radnika. Na čelu povorke sa crvenom zastavom išli su članovi mjesne partijske i sindikalne uprave. Na svečanoj skupštini u prisustvu 3.000 radnika govorili su članovi mjesne partijske uprave: Jakov Lastrić i Dušan Balaban. Naveče u

Socijalističkom radničkom domu organizovana je velika zabava sa bogatim programom.⁵⁾

»Narodni Glas« prije održavanja Vukovarskog kongresa obavještavao je čitaoce o pripremama za kongres, a poslije kongresa o njegovom značaju i odlukama.⁶⁾ Iako je vlast represivnim mjerama nastojala da zaustavi poletan razvitak radničkog pokreta, ipak komunisti postaju svakog dana popularniji. List vidi potvrdu ovoga i u brojčanom porastu članova Socijalističke partije i sindikata. Tako je, prema navodima lista, u BiH 1919. godine prije Prvog kongresa bilo 6.078 članova Socijalističke partije, a poslije Vukovarskog kongresa 7.000 članova. U isto vrijeme broj članova sindikata porastao je za više od 4.500 članova. Poslije kongresa »Narodni Glas« je objavio napis »Poslije kongresa«. Utvrđujući da su na kongresu ispoljena različita mišljenja, list energično odbacuje zlorada očekivanja buržoazije o rascjepu u partiji: »Razlike i mišljenja svode se na to koja sredstva treba upotrijebiti u borbi protiv sadašnjice. Borba protiv buržoazije i socijal-izdajnika jednodušno će se i dalje voditi. Rascjepa u partiji nema niti će biti« (isto, broj 12). Zanimljivo je da i sarajevski »Glas slobode« u brojevima 146 i 154 iz 1920. godine kategorički odbacuje vijest o rascjepu. Poznato je da je do rascjepa zaista došlo, jer su se reformisti poslije kongresa odmah povukli iz partijskog rada. Uporno odbijanje uglednih socijalističkih listova da priznaju postojanje rascjepa u partiji možemo, pored ostalog, shvatiti kao izraz težnje širokih partijskih masa da se očuva jedinstvo u radničkom pokretu.

Iako je »Narodni Glas« pretežno pisao o pojavama u međunarodnom i jugoslovenskom radničkom pokretu i tako najviše bio okrenut socijalnoj i političkoj problematici radničkog pokreta, on je, doduše u znatno manjoj mjeri, donosio komentare i ocjene onih događaja koji su isključivo zaokupljali pažnju buržoaske štampe. Ako se samo letimice pregleda buržoaska štampa iz toga vremena, odmah pada u oči koliko je ona angažovana sitnim političkim intrigama, partijskim izbornim kalkulacijama, strasnom borbom za što značajnije pozicije u vlasti. Mada su od oslobođenja prošle dvije godine, zemlja je bila bez izabranog narodnog predstavništva. Buržoazija je odugovlačila raspisivanje izbora, jer za nju nije bilo oportuno upuštati se u izbore u vrijeme plime radničkog pokreta. Jugoslovenska socijalistička štampa stalno je vršila pritisak i požurivala da se raspišu izbori. U tome nije zaostajao ni »Narodni Glas«. U člancima, najčešće pod naslovom »Raspisujte izbore«, list je oštro kritikovao nosioce vlasti: »Do danas se ne zna kakav je izborni red i kada će se raspisati izbori. Privremeno narodno predstavništvo već 14 mjeseci oklijeva. Socijalističko komunistička partija traži da se današnje samozvano Narodno predstavništvo odmah raspusti i da se raspišu izbori« (isto, broj 1). I dalje na istom mjestu: »Ko je dao povjerenje radikalima, klerikalcima i drugim buržoaskim partijama da nad radnicima i seljacima vladaju. Oni nisu birali ni jednog od tih ljudi što sjede u Narodnom predstavništvu. Dobro se sjećamo načina izbora predstavnika. Vlada u Sarajevu sazvala je one dembele, begove i bankare i sl., i oni su izabrali Narodno predstavništvo«.

U prikazu najznačajnijih crta lista i najvažnijih članaka nismo, na žalost, mogli utvrditi zašto je list poslije trinaestog broja prestao da izlazi. Redakcija se borila sa finansijskim teškoćama pa su neki brojevi zbog toga izlazili samo na jednom listu. Možda centralno partijsko rukovodstvo i nije moglo održavati iz finansijskih razloga tako bogatu partijsku štampu? Međutim, ne treba gubiti iz vida da se u unutrašnjosti zemlje osjećao mnogo jači pritisak protiv legalne partijske djelatnosti, nego u većim gradskim centrima. Doduše, brojni podaci potvrđuju da je mjesna partijska organizacija u Banjoj Luci razvijala

⁵⁾ U »Narodnom Glasu« od 1. maja objavljen je program svečane proslave Prvog maja u Socijalističkom radničkom domu u Banjoj Luci:

1. Radnički pozdrav
 2. Proleterka, deklamacija
 3. Radnička davorija — pjeva radnički pjevački zbor
 4. Protest dječje duše, deklamacija
 5. Radnička marseljeza — pjeva radnički pjevački zbor
 6. Leš na brodu, deklamacija
 7. Zagrljeni slogom, pjeva radnički pjevački zbor
- Deklamacije izvode djeca »Budućnost«, pjevanjem dirigira kapelnik gospodin Loos. Nakon pauze — dramska — u jednom činu: Prvi maj.

⁶⁾ Kao delegati za Vukovarski kongres iz Banjolučke partijske organizacije izabrani su: Pavo Radan, Lovro Vujić, Franjo Lastrić, i Selimović (»Narodni Glas« br. 2).

i poslije izlaženja lista živu političku djelatnost.⁷⁾ Navodimo samo jedan podatak o djelatnosti partijske organizacije u Banjoj Luci nekoliko mjeseci nakon što je »Narodni Glas« prestao da izlazi. U redovnom sedmodnevnom izvještaju Predsjedništva zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu okružni načelnik za Banju Luku konstatuje da je u agitaciji za izbore od svih političkih stranaka najaktivnija Komunistička partija Jugoslavije i da je banjalučka organizacija sazvala za 17. oktobar agitacioni zbor. Depeša je datirana sa 16. oktobrom 1920. godine.⁸⁾

Nismo u našem prikazu lista iznijeli mnoge pojedinosti o tome o čemu je sve u njemu pisano. To nam i nije bio zadatak. Međutim, konstatujemo da je »Narodni Glas« odgovorio svojoj namjeni. Redovno prateći sve pojave u radničkom pokretu, prikazujući život zapostavljenog dijela društva, on je istovremeno ukazivao na naličje jednog sistema koji je već u prvim godinama svoga života nosio u sebi one slabosti koje će biti presudne za njegov konačni pad. List je svojom borbenošću odražavao revolucionarnu klimu u našoj zemlji, posebno u Bosanskoj Krajini, i sa mnogo optimizma — u momentima i naivnog — ukazivao na perspektive borbe radničke klase koja može biti krunisana uspjehom samo pod uslovom jedinstvene i borbene organizovanosti. Mogli bismo primijetiti da »Narodni Glas«, iako pretežno namijenjen selu, nije donosio adekvatan broj priloga o konkretnim uslovima života i rada siromašnog seljaštva Bosanske Krajine. Učinjeni su samo prvi koraci u popularnom objašnjavanju ciljeva i zadataka komunističkog pokreta i neophodnosti saveza radnika i siromašnih seljaka.

Nusret Šehić

⁷⁾ Vidi: Dokumenti o radničkom pokretu u Bosanskoj krajini 1919—1921. Regesta. Izdavač: Arhiv Bosanske Krajine Banja Luka, 1964. godine.

⁸⁾ Arhiv SRBiH — Fond Zemaljske vlade za BiH, br. 10346. Prezidijal.